

Michał Zborowski*
KUL, Lublin

KERYGMAT W UJĘCIU PAPIEŻA FRANCISZKA. REFLEKSJE DOGMATYCZNO-PASTORALNE

Kerygmat to orędzie zawierające fundamentalne prawdy wiary i urzeczywistniające łaskę zbawienia oraz przemiany, które rodzi do wiary, a także nowości życia w Chrystusie. Orędzie to rozbrzmiewa w Kościele od samego początku, gdyż już w dniu Pięćdziesiątnicy: „Piotr razem z Jedenastoma [...] przemówił do nich donośnym głosem: [...] Jezusa Nazarejczyka [...] przybiliście rękami bezbożnych do krzyża i zabiliście. Lecz Bóg wskrzesił Go, zerwawszy więzy śmierci” (Dz 2,14.23–24). Z czasem dobra nowina o Jezusie Chrystusie z ziarna kerygmatu przerodziła się w nauczanie, orzeczenia dogmatyczne i teologię, a Kościół stał się depozytariuszem, strażnikiem oraz nauczycielem tej prawdy. Nie przestał być jednak keryksem i w szczególnych momentach historii powraca do pierwszego orędzia. Również współczesny następca Piotra głosi prawdę: „On żyje!”. Papież Franciszek, powracając do głoszenia kerygmatu, podejmuje także refleksję dogmatyczno-pastoralną nad jego istotą. Głosząc – przybliża Boga człowiekowi, a nauczając o pierwszym orędziu – przybliża kerygmat teologom i duszpasterzom.

Kerygmat w sensie ścisłym¹ to zwiastowanie dobrej nowiny o zbawieniu, jakiego Bóg dokonał w Osobie Jezusa Chrystusa, podkreślające w sposób szczególny

* Michał Zborowski – doktor teologii dogmatycznej, członek Towarzystwa Teologów Dogmatyków; zainteresowania naukowe: chrystologia pierwszych wieków, chrystologia kerygmatyczna i przepowiadana oraz nowa ewangelizacja; e-mail: zborowskimichal88@gmail.com; ORCID: 0000-0001-9927-6397.

¹ Kerygmat w sensie ścisłym to orędzie mające określone treści, stanowiące fundament Ewangelii. Termin ten stosowany jest w celu odróżnienia go od kerygmatu w sensie szerokim, oznaczającym każde głoszenie Słowa Bożego. Przedmiotem analizy tego artykułu jest wyłącznie kerygmat w sensie ścisłym, a synonimem tego terminu będą określenia „pierwsze orędzie” lub „podstawowe głoszenie” Ewangelii bądź dobrej nowiny.

dwa wydarzenia misterium paschalnego: mękę i śmierć oraz zmartwychwstanie Jezusa. To orędzie prowadzi do wiary i nawrócenia poprzez uobecnienie łaski odkupienia, a także wejścia w osobową oraz zbawczą relację z Jezusem w mocy Ducha Świętego². Kerygmat głoszony od czasów apostoelskich charakteryzuje się niezmiennością celu, łaski, która urzeczywistnia się w czasie jego przepowiadania oraz podstawowych treści. Jednakże te ostatnie, ze względu na kontekst świata, w którym się je proklamuje, a także specyficznego odbiorcę tego orędzia w danym czasie, przybierają nieco inną formę prezentacji, jak również bywają uzupełniane o pewne treści zmienne, które są niezbędne dla przyjęcia tego orędzia.

We współczesnym świecie funkcjonuje wiele schematów i modeli głoszenia pierwszego orędzia³, a sam papież Franciszek stwierdza, że byłoby „rzeczą niemożliwą opisać je lub skatalogować”⁴. Ta mnogość jest niewątpliwie darem Ducha Świętego dla Kościoła rozsianego po całym świecie, obejmującego ludzi różnych kultur, zwyczajów, doświadczających właściwych sobie problemów. Nie można stawiać sobie za cel poszukiwania jednego, wyjątkowego, a przede wszystkim zawsze skutecznego sposobu głoszenia Słowa, gdyż owocność kerygmatu, niezależnie od modelu prezentacji jego treści, jest zawsze łaską Bożą. Warto jednak, na tle wielu innych propozycji, zwrócić szczególną uwagę na jedną z nich, a jest nią nauczanie Piotra naszych czasów. Ma ono doniosły wymiar teologiczno-pastoralny, a przede wszystkim uniwersalny zasięg. W związku z tym warto przyrzeć się, w jaki sposób głosi i co myśli na temat pierwszego orędzia sam papież. Analiza rzeczywistości kerygmatu w ujęciu papieża Franciszka, obejmująca zarówno definicję, treści oraz cechy charakterystyczne kerygmatu, a także szerszy namysł dogmatyczno-pastoralny nad pierwszym orędziem, zostanie przeprowadzana na podstawie trzech adhortacji apostoelskich: *Evangelii gaudium*, *Amoris laetitia*, *Christus vivit*. Termin „kerygmat” występuje w nich łącznie osiemnaście razy⁵, jednak analiza dokonana w artykule obejmować będzie całość namysłu dotyczącego pierwszego orędzia obecnego we wskazanych dokumentach.

² Zob. A. Paciorek, *Kerygmat*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 8, Lublin 2000, kol. 1360–1361; T. Jaklewicz, *Kerygmat*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, Lublin 2006, s. 371–374.

³ Do najbardziej znanych w Polsce należą modele opracowane w ramach Ruchu Światło-Życie, Drogi Neokatechumenalnej oraz Szkoły Nowej Ewangelizacji św. Andrzeja. Na nich wzoruje się wiele innych wspólnot czy ruchów. Zob. M. Zborowski, *Kerygmat we współczesnych ruchach kościelnych*, *Resovia Sacra* 26 (2019) [w druku].

⁴ Franciszek, *Adhortacja apostoelska „Evangelii gaudium”*, Kraków 2013 [dalej: EG], [129].

⁵ EG 164, 165, 177; *Adhortacja apostoelska „Amoris laetitia”*, Kraków 2016 [dalej: AL], 58, 207, 290, 324; *Adhortacja apostoelska „Christus vivit”*, Kraków 2019 [dalej: ChV], 211, 213, 214 i 222.

POJĘCIE KERYGMATU

Rzeczywistość kerygmatu można teologicznie scharakteryzować, podejmując zagadnienia definicji, zawartości treściowej oraz dwunastu cech, jakie współczesny następca św. Piotra odnosi do pierwszego orędzia. Z nich wyłania się całościowe i pełne pojęcie kerygmatu w ujęciu papieża Franciszka.

DEFINICJA KERYGMATU

W adhortacji *Evangelii gaudium* czytamy, że kerygmat „jest ogniem Ducha, udzielającego się pod postacią języków i sprawiającego, że wierzymy w Jezusa Chrystusa, który przez swą śmierć i zmartwychwstanie objawia nam i komunikuje nieskończone miłosierdzie Ojca”⁶. Następca św. Piotra określa w ten sposób zawartość treściową kerygmatu i, co bardzo istotne, wskazuje na jego trynitarny charakter. Kerygmat jest dobrą nowiną o Bogu Trójjedynym, jest Jego objawianiem, komunikowaniem oraz samoudzielaniem. W trakcie proklamowania tego orędzia, w mocy Ducha, urzeczywistnia się dzieło zbawienia dokonane przez Jezusa. Przyjęcie go z wiarą prowadzi do zrodzenia nowego stworzenia, odkrywającego Boga jako miłosiernego Ojca. W ten sposób kerygmat, jako misterium i dzieło Trójcy Świętej, rodzi synów Bożych.

Prezentowana przez papieża Franciszka wizja kerygmatu, jako orędzia przemieniającego życie oraz prowadzącego do osobowej relacji z Bogiem, zawiera także konieczność jego zwiastowania we współczesnym świecie. Jest to najbardziej potrzebne orędzie, wręcz pożądane⁷. Powinno ono powracać i nieustannie rozbrzmiewać na ustach wszystkich członków Kościoła. „Jezus Chrystus cię kocha, dał swoje życie, aby cię zbawić, a teraz jest żywy u twego boku codziennie, aby cię oświecić, umocnić i wyzwolić”⁸. Kerygmat, jak podkreśla papież, to „wieść zawierająca trzy wielkie prawdy, które wszyscy musimy wielokrotnie usłyszeć”⁹: Bóg cię kocha, Chrystus cię zbawia i On żyje. Ta trójelementowa prezentacja kerygmatu została przez papieża rozwinięta w adhortacji *Christus vivit*, w której Franciszek, przyjmując rolę keryksa, proklamuje pierwsze orędzie. Ta proklamacja, zawarta w formie pisemnej¹⁰, przynosi przede wszystkim poznanie

⁶ EG 164.

⁷ Por. EG 35.

⁸ EG 164.

⁹ ChV [111].

¹⁰ Orędzie o zbawieniu w Jezusie Chrystusie może być przedstawiane poprzez słowo mówione, co nawiązuje do klasycznego rozumienia kerygmatu i czynności głoszenia, oraz przez słowo

zawartości treściowej każdego punktu kerygmatu w ujęciu Franciszka, a także odsłania, charakterystyczne dla współczesnego następcy Piotra, akcenty stawiane w tym przepowiadaniu.

TREŚĆ KERYGMATU

Pierwszym punktem kerygmatu Franciszka jest zwiastowanie prawdy o tym, że Bóg jest miłością i kocha człowieka osobiście. Bóg jest dobrym ojcem, który daje życie i wspiera nieustannie swoje dzieci. Papież wymienia cały katalog cech miłości Boga, który kocha człowieka miłością czułą, poświęcającą swój czas, niezapominającą, silną, stanowczą, wierną, odwieczną, radosną, odnawiającą, szanującą wolność, realną i bardzo konkretną¹¹. Podkreśla, że Bóg w swej miłości jest niezdolny do porzucenia oraz ciągle pragnie bliskości człowieka. Szuka go, umie dostrzec jego piękno, pragnie wejść w otwarty i szczery dialog. Dobra nowina o miłości Boga polega na tym, że jest to miłość osobowa,

[...] która nie przytłacza [...], nie marginalizuje ani nie ucisza i nie milczy, miłość, która nie upokarza ani nie zniewala. Jest to miłość Pana, miłość codzienna, dyskretna i respektująca, miłość wolności i dla wolności, miłość, która leczy i uwzniośla. To miłość Pana, która wie więcej o powstawaniu niż upadkach, o pojednaniu niż zakazach, o dawaniu nowej szansy niż potępieniu, o przyszłości niż przeszłości¹².

To Bóg, który kocha miłością miłosierną.

pisane. To drugie znaczenie pojawia się w okresie patrystycznym i staje się swego rodzaju *novum* w rozwoju idei kerygmatu, przybierając liczne formy. Warto jednak zaznaczyć, że ojcowie Kościoła, posługując się kerygmatem pisany, swoją inspirację czerpią z działalności apostołów i ewangelistów, którzy pisząc Ewangelie czy listy apostołskie, zdaniem starożytnych *Patres* zapoczątkowali idee kerygmatu pisemnego. Obie formy wyrażania kerygmatu służą zbawieniu człowieka poprzez przekazywanie dobrej nowiny i są realizacją miłości. Bardzo trafnie ocenia to Klemens Aleksandryjski, twierdząc: „jeśli zatem dwaj propagują słowo, jeden przy pomocy pisma, drugi przy pomocy żywej mowy, jakże obydwaj nie mogą nie zasługiwać na pochwałę, wprowadzając swą wiarę w czyn przez miłość” (Klemens Aleksandryjski, *Ko-bierce*, t. 1, tłum. J. Niemirska-Pliszczyńska, Warszawa 1994, s. 3). Zob. F. Drączkowski, *Idea kerygmatu pisemnego w przekazach patrystycznych*, w: *Ewangelizacja w epoce patrystycznej*, red. F. Drączkowski, J. Pałucki, Lublin 1994, s. 9–20; tenże, *Kerygmat pisemny w teorii i praktyce Klemensa Aleksandryjskiego*, *Roczniki Teologiczne* 26,6 (1979), s. 21–43; tenże, *Patrologia*, Pelplin–Lublin 1999.

¹¹ Zob. ChV 114–117.

¹² ChV 116.

Papież Franciszek przechodzi od miłości Ojca do prawdy: Chrystus cię zbawia. Syn Boży, Jezus Chrystus, umiłowałszy Ojca, jak i człowieka, oddał samego siebie aż do końca. Przyjął krzyż oraz umarł na nim „dla” i „za” człowieka¹³. Papież podkreśla, że to dzieło odkupienia dokonane mocą całkowitego daru z siebie na drodze śmierci krzyżowej sprawia przebaczenie grzechów, uwolnienie (element negatywny zbawienia) oraz daje siły, aby zacząć nowe życie, a także przywraca radość i wolność (element pozytywny zbawienia). Ten punkt kerygmatu to, zdaniem biskupa Rzymu, zwiastowanie krzyża Jezusa, ukazanie Go jako znaku miłości i przyjaźni. Jak stwierdza: „rozpostarte ramiona na krzyżu są najcenniejszym znakiem przyjaciela, który potrafi posunąć się do ostateczności”¹⁴, a Jego miłość jest większa od każdego grzechu ludzkiego. Odkupienie cenną krwią Chrystusa ukazuje wartość i godność każdego człowieka, a przede wszystkim akcentuje Jego wolność. To dzięki śmierci krzyżowej, pisze papież, „jestem wolny” i dobrze jest zakochać się w tym darze Jezusa¹⁵.

Głosząc drugi punkt kerygmatu, Franciszek podkreśla, że rzeczywistość zbawienia jest darmowa. Jezus zbawia za darmo. To jest łaska, dlatego papież wielokrotnie akcentuje, że nie można na nią zarobić i nie trzeba za nią płacić¹⁶. Jedyne, co człowiek musi uczynić, to przyjąć ją, pozwalając się Bogu kochać oraz zbawić. W tym kontekście – przyzwolenia na miłość – Franciszek przekłada na język kerygmatu ważne stwierdzenie dogmatyczne¹⁷, głosząc: „tylko to, co kochane, może być zbawione”¹⁸. Miłość Boga i zbawienie Chrystusa domagają się odpowiedzi człowieka, a prawdziwym upadkiem, który może zrujnować ludzkie życie, jest pozostanie na ziemi i niepoproszenie sobie pomóc¹⁹.

„Jest jednak trzecia prawda, która jest nieodłączna od poprzedniej: On żyje!”²⁰. W ten sposób wydarzenia paschalne sprzed dwóch tysięcy lat łączą się z teraźniejszością. Ten, który wyzwala, leczy, umacnia, przemienia, nie jest wspomnieniem

¹³ Zob. M. Zborowski, *Jakie poznanie Syna przynoszą kerygmatyczne formuły „za nas” i „dla nas”* (por. Rz 4,25)?, w: *Imago Dei – Imago Christi. Na Obraz Boży*, red. A. Małek, Ł. Rzepka, Kraków 2018, s. 31–47.

¹⁴ ChV 118.

¹⁵ Por. ChV 122.

¹⁶ Por. ChV 119, 121.

¹⁷ Chodzi o formułę pochodzącą od Grzegorza z Nazjanzu: „to, co nie zostało przyjęte, nie zostało zbawione, ale to, co zostało złęczone z Bogiem, to jest także odkupione”.

¹⁸ ChV 120. Chcąc oddać pełny sens tego sformułowania wynikający z kontekstu, o którym pisze Franciszek, można by ująć to następująco: „Tylko to, co kochane (to, co pozwoliło się Bogu pokochać/dotknąć swoją miłością), może być zbawione”.

¹⁹ Por. Franciszek, *Przemówienie podczas czuwania z młodymi w ramach XXXIV Światowego Dnia Młodzieży w Panamie*, L'Osservatore Romano [wyd. polskie] 410,2 (2019), s. 27; ChV 120.

²⁰ ChV 124.

lub dobrym przykładem z przeszłości. Jezus jest żywy dziś²¹. Dlatego niezwykle istotne jest głoszenie tego przesłania, ponieważ „jeśli On żyje, to naprawdę może być obecny w twoim życiu, w każdej chwili”²² – stwierdza papież. Zmartwychwstanie nie zamyka się w historii, ale to właśnie dzięki niemu znajdują wypełnienie słowa Jezusa „jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28,20). Jezus może i chce trwać w codzienności człowieka. Zło oraz grzech nie mają ostatniego słowa, jeśli człowiek w swoim życiu pozwoli zatriumfować Jezusowi, wchodząc z Nim w zbawczą relację. „Trzymając się Go, będziemy żyli i bez szkody przejdziemy przez wszystkie formy śmierci i przemocy, które czają się po drodze”²³. Proklamowanie zwycięstwa i życia w Chrystusie przemienia całkowicie człowieka, jego życie, jego patrzenie na świat. Nowe stworzenie żyje w świetle zmartwychwstania, w realnej, osobowej obecności Boga, który – jak mocno podkreśla papież, chce być Przyjacielem człowieka²⁴. To dobra nowina w każdym czasie. Jezus jest wiecznie żywy i pragnie każdego kochać, zbawić i być w jego życiu obecny. Papież Franciszek zaprasza, aby na głoszone prawdy człowiek odpowiedział całym sobą: pozwolił się kochać, przyjął zbawienie oraz nawiązał relację z Chrystusem. Każdy punkt kerygmatu zawiera bowiem łaskę, którą Bóg pragnie nie tylko ogłosić człowiekowi, ale przede wszystkim mu jej udzielić.

CECHY KERYGMATU

Poza trynitarną definicją kerygmatu oraz trójpunktową prezentacją treści pierwszego orędzia uważna lektura papieskich adhortacji przynosi również dogmatyczno-pastoralną charakterystykę tej rzeczywistości. Papież dokonuje jej za pomocą dwunastu określeń. Kerygmat to według papieża Franciszka pierwsze orędzie, które jest tym, co najpiękniejsze, najważniejsze, a także większe, bardziej pociągające, a jednocześnie najbardziej potrzebne. To ono powinno zajmować centralne miejsce w działalności ewangelizacyjnej, albowiem nie ma nic bardziej solidnego, głębokiego, pewnego, treściwego i mądrego niż kerygmat²⁵. Jego przesłanie to rzeczywistość, która nigdy nie może być przemilczana. Wzmiankowane przez papieża przymioty mają swe teologiczne znaczenie, które warto pokrótce wyjaśnić, aby pełniej zaprezentować teologię kerygmatu papieża Franciszka.

²¹ Por. ChV 124.

²² ChV 125.

²³ ChV 127.

²⁴ Zob. ChV 118, 126, 129.

²⁵ Por. EG 35, 165; AL [58].

Piękno kerygmatu związane jest z jego osobową treścią, gdyż objawia Boga, który jest miłością i całkowicie oddaje siebie dla człowieka²⁶, ale także z przemianą, dokonującą się w trakcie jego głoszenia: zrodzenie do nowego życia i zaproszenie do komunii z Bogiem. Kerygmat jest pięknym orędziem, gdyż komunikuje Boga oraz prowadzi do spełnienia człowieka. Jest to najpiękniejsza, a zarazem najważniejsza informacja, jaka może być przekazana. Ważność kerygmatu wynika także z perspektywy eschatologicznej. Na szali jest bowiem śmierć i wieczne potępienie oraz życie i wieczna radość. Kerygmat jest większy, to znaczy ważniejszy od innych form nauczania: katechezy, mistagogii czy homilii²⁷, gdyż przesłanie to rodzi do życia, a pozostałe jedynie rozwijają je i podtrzymują dar wiary. Wszystkie formy są ze sobą powiązane i wszystkie są niezbędne, wzajemnie się uzupełniając, jednakże bez pierwszego orędzia pozostałe tracą rację bytu. Głoszenie kerygmatu pociąga najbardziej, ponieważ sposób przekazu jest prosty, treści komunikują bliskość i miłość Boga, a jego zastosowanie ma wymiar egzystencjalny. Wezwanie do pokuty i nawrócenia, dzięki łasce Ducha Świętego, przeszywa serce oraz pociąga ku Bogu, ku przemianie życia. To łaska Boża czyni orędzie kerygmatu pociągającym. Nie bez przyczyny jest to najbardziej potrzebne przesłanie, gdyż rodzi ono do życia, jak również podprowadza człowieka do zbawczej relacji z Bogiem. We współczesnej kulturze, naznaczonej ateizmem i sekularyzmem, kerygmat ma moc wyrywania ludzi z kłamstwa nieistnienia Boga lub z posiadania Jego nieprawdziwych obrazów. Z tego właśnie powodu jest najbardziej pożądanym oraz koniecznym orędziem, aby ludzie mogli spotkać i doświadczyć Boga²⁸.

²⁶ Prawdę tę dosłownie można dostrzec, czytając fragment z Ewangelii św. Jana o Dobrym Pasterzu. „Ja jestem dobrym (*kalos*) pasterzem. Dobry pasterz daje życie swoje za owce” (J 10,11). Por. *Grecko-polski Nowy Testament. Wydanie interlinearne z kluczem gramatycznym, z kodami Stronga i Popowskiego oraz pełną transliteracją greckiego tekstu*, przekł. R. Popowski, M. Wojciechowski, Warszawa 2014, s. 521.

²⁷ Homilia jest kerygmatem w sensie szerokim. Podczas liturgii ogłasza się dobrą nowinę wynikającą z czytań mszalnych i wskazuje się na ich urzeczywistnienie w Eucharystii. Człowiek może spotkać Boga w głoszonym słowie i przyjąć Jego realną obecność w sakramencie Eucharystii. Mimo to, co do zasady, kerygmat cechuje pierwszeństwo nad homilią. Związane jest to ze środowiskiem, w którym głoszona jest homilia. Jeśli weźmie się pod uwagę kontekst nowej ewangelizacji i adresatów kerygmatu, to jednak rzadko osoby niewierzące czy obojętne religijnie pojawiają się w Kościele. Najczęściej obecność na mszy św. jest konsekwencją wiary, jeśli nie, homilia faktycznie może być pierwszym głoszeniem w sensie ścisłym. Zob. S. Dyk, *Homilia – droga do żywego poznania Chrystusa*, Kielce 2016.

²⁸ „Jeśli nawiążesz z Nim przyjaźń i zaczniesz rozmawiać z żywym Chrystusem o konkretnych sprawach twojego życia, to będzie wspaniałe doświadczenie, będzie to doświadczenie podstawowe, które będzie wspierało twoje życie chrześcijańskie. Jest to również doświadczenie, które możesz przekazać innym ludziom” (ChV 129).

Na kerygmacie można oprzeć i budować swoje życie. Jest to solidny fundament, ponieważ pozwala odkryć swoją tożsamość, powołanie, a także darmowe, nieskończone obdarowanie. Za jego przyczyną człowiek wie, kim jest i dokąd zmierza, przez co staje się silny. Dodatkowo, pierwsze orędzie kształtuje swoistą mentalność kerygmatyczną, mentalność chrześcijanina, czyli odkupionego dziecka Bożego, która staje się całościowym przekonaniem i stylem postępowania²⁹. Ponadto kerygmat jest solidny, bo można na nim polegać, np. w dziedzinie ewangelizacji. To orędzie, na którym zawsze można zbudować rekolekcje, modlitwę, kazanie, rozmowę duchową. Nie bez powodu papież podkreśla, że powinno ono zajmować centralne miejsce w działalności ewangelizacyjnej Kościoła. Pewność kerygmatu związana jest z jego solidnością. Można na nim budować, gdyż jest to komunikowanie pewnych oraz niepodważalnych faktów, co do których nie ma wątpliwości³⁰. Miłość Boża, zbawienie, dar Ducha Świętego to nieodwołalne dary i łaski, którymi Bóg chce obdarzać ludzi. To proklamowanie pewności, wynikającej z Bożej wierności, to mówienie o tym, co jest faktem. Pewność kerygmatu bazuje na Bogu, Jego darach i działaniach. Niemniej można wskazać także pewność podmiotową keryksa, czyli osobowy dar dla głoszącego, uzdalniający go do pełnego oddania proklamowania dobrej nowiny oraz wolności wewnętrznej, zarówno w trakcie głoszenia, jak i po nim.

Głębia kerygmatu polega na komunikowaniu samego Boga – niezgłębionej tajemnicy oraz pociągającego piękna. Głoszenie tego orędzia tworzy przestrzeń do spotkania Boga i człowieka, a w niej dokonuje się to, o czym pisał psalmista: „głębia przyzywa głębię” (por. Ps 42,8). Kerygmat to przestrzeń międzyosobowego spotkania, które dotyczy spraw najbardziej fundamentalnych, a jednocześnie najgłębszych w człowieku i w Bogu. Określając kerygmat jako treściwe przesłanie, papież wskazuje, że z tego pierwszego i podstawowego orędzia wypływa cała nauka Kościoła. Wszystko, czego naucza Kościół, jest rozwinięciem oraz pogłębieniem zrozumienia tego przekazu³¹. W nim wszystko ma początek. Natomiast cecha mądrości kerygmatu, niezwykle ważna dla teologii kerygmatycznej, zasadza się na rozróżnieniu św. Pawła dotyczącym mądrości Bożej i mądrości światowej (por. 1 Kor 1,19–21). Kerygmat opiera się na mądrości Bożej, a każde ludzkie próby aplikacji mądrości tego świata mogą zniweczyć jego przekaz. To, co jest głupstwem dla pogan, a zgorszeniem dla Żydów, stało się dla Pawła mocą i mądrością Bożą (por. 1 Kor 1,23–25). Kerygmat ma być w stu procentach oparty na logice Bożej. Nie wyklucza to jego racjonalności, ale zakłada, że Bóg może

²⁹ Zob. ChV 212–215; E. Tardif, J.H. Prado Flores, *Dynamis. Evangelizando con gran poder*, México [b.r.w.].

³⁰ Por. ChV 113, 127, 141; por. R. Cantalamessa, *Moc krzyża*, Kraków 2013, s. 86.

³¹ Por. AL 58.

działać inaczej, niż przewiduje to ludzka zapobiegawczość czy logika. Kerygmat jest więc zaproszeniem, aby zaufać Bogu, gdy się jest jego odbiorcą, ale także, gdy się go głosi. I to jest prawdziwa mądrość – słuchać bardziej Boga niż ludzi (por. Dz 4,19). Przepowiadanie kerygmatu jest szkołą mądrości Bożej.

Odkrywając znaczenie teologiczne, jak również wartość egzystencjalno-zbawczą orędzia kerygmatu, nie dziwi, że papież formułuje jeszcze jedno jego określenie. Jeśli kerygmat jest piękny, ważny, większy, bardziej pociągający, najbardziej potrzebny, solidny, głęboki, pewny, treściwy, mądry, to bez wątpienia jest rzeczywistością, która nigdy nie może zostać przemilczana³². Tym skarbem należy się dzielić, trzeba go głosić *ubicumque et semper*. Triada: Bóg kocha, zbawia i żyje musi być nieustannie przepowiadana, aby wszyscy ludzie mogli ją usłyszeć. Zwłaszcza dziś, gdy nieustannie zwiększa się liczba ludzi nieznających Boga i niemających z Nim osobowej relacji. Zdaniem Franciszka kerygmat nie może być przemilczany. Biada mi gdybym nie głosił Ewangelii (1 Kor 9,16).

ASPEKTOWE SPOJRZENIE NA KERYGMAT

Po omówieniu stanowiącym syntezę nauczania Franciszka na temat pierwszego orędzia – jego definicji, treści i przymiotów rozproszonych we wszystkich analizowanych adhortacjach – należy przystąpić do zaprezentowania szczegółowej teologii kerygmatu zawartej w *Evangelii gaudium*, *Amoris laetitia* i *Christus vivit*. Treść zawarta w każdym z tych dokumentów przynosi refleksję nad rzeczywistością kerygmatu w nieco innym aspekcie. Wynika to z faktu, że kontekst, jakim jest temat przewodni danej adhortacji (radość, miłość w rodzinie i młodość), odsłania unikalną perspektywę namysłu nad pierwszym orędziem. *Explicite* można stwierdzić, iż kerygmat jest: orędziem radosnym i udzielającym radość; głoszeniem miłości i urzeczywistnianiem tej łaski w życiu człowieka; odnawiającym, wręcz odmładzającym, przesłaniem przemieniającym perspektywę życia ludzkiego. Jednak poza tak ogólnymi stwierdzeniami należy ukazać również inne elementy namysłu papieża Franciszka nad rzeczywistością kerygmatu zawarte w analizowanych tekstach.

TEOLOGIA KERYGMATU W „EVANGELII GAUDIUM”

Analiza adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium* odkrywa cztery istotne aspekty teologii kerygmatu podkreślane przez papieża Franciszka. Pierwszym z nich jest prymat kerygmatu wynikający z jego pierwszeństwa czasowego. Jest to

³² Por. ChV 111.

pierwsze chronologicznie i główne orędzie chrześcijaństwa, do którego trzeba się stale odnosić, a także powracać na kolejnych etapach rozwoju duchowego. Zajmuje pierwsze miejsce, poprzedzając głoszenie katechezy³³. Jednocześnie papież podkreśla konieczność nieustannego powrotu do tej podstawowej dobrej nowiny na etapie katechizacji, aby Kościół oraz poszczególne osoby mogły być ciągle ewangelizowane³⁴, odnawiane w swojej wierze, aby na nowo rozpałały swoje powołanie, wypływające z osobowego spotkania ze Zmartwychwstałym. Kerygmat jest więc równocześnie pierwszym, ale i odnawiającym pierwotne doświadczenie Boga głoszeniem, które należy ponawiać dla właściwego rozwoju wiary i doktryny chrześcijańskiej³⁵.

Rozwijając namysł nad prymatem kerygmatu, papież Franciszek stwierdza, że jest on również „pierwszym w sensie jakościowym, ponieważ jest głównym orędziem [...], a cała formacja chrześcijańska jest przede wszystkim pogłębianiem kerygmy”³⁶. Bezwzględne pierwszeństwo kerygmatu wynika nie tylko z jego chronologicznego pierwszeństwa, ale przede wszystkim z treści w nim zawartych³⁷. Głównym przesłaniem kerygmatu jest Bóg objawiający się oraz zbawiający świat w Osobie Jezusa Chrystusa. Zbawienie, które jest darem Boga dla człowieka, dokonało się w Jezusie i aktualizuje w mocy Ducha Świętego w wierzących. Ta prawda jest źródłem niewyczerpanym i domagającym się nieustannego ogłaszania, co ma miejsce, gdy obwieszczany jest kerygmat, a także podczas zgłębiania i poznawania w formie katechezy i teologii. Treściowo kerygmat ma charakter trynitarny, co zostało już ukazane, soteriologiczny, a także charakteryzuje się wymiarem charytologicznym, gdyż, jak stwierdza papież, wszystko, poczynwszy od miłości Boga, godności dziecka Bożego, odkupienia, daru Ducha Świętego, a skończywszy na Kościele, jest darem i łaską³⁸. Zasada prymatu łaski, wpisująca się w ducha całej historii zbawienia, jest w sposób szczególny regułą kerygmatu, który ze swej natury jest łaską i jej proklamacją.

Wejście w rzeczywistość łaski oraz w osobową relację z Bogiem prowadzi człowieka do zaangażowania na rzecz bliźniego. „Treść pierwszego przepowia-

³³ Por. G. Ryś, *Pierwsze jest pierwsze*, Kraków 2015, s. 5–6.

³⁴ Por. EG 164.

³⁵ „Kościół [...] jest młody, kiedy jest sobą, gdy otrzymuje coraz to nowe siły płynące ze słowa Bożego, z Eucharystii, z obecności Chrystusa każdego dnia. Jest młody, kiedy potrafi powracać do swojego źródła” (ChV 35).

³⁶ EG 164–165.

³⁷ Por. G. Ryś, *Przedmowa*, w: R. Cantalamessa, *Życie w Chrystusie. Duchowe przesłanie listu do Rzymian*, Kraków 2014, s. 9–10.

³⁸ Por. EG 112; por. J. Lekan, *Kerygma i mistagogia w zbawczym spotkaniu współczesnego człowieka z Bogiem*, *Teologia w Polsce* 8,2 (2014), s. 74–75.

dania ma natychmiastową reperkusję moralną, której centrum stanowi miłość”³⁹ – stwierdza papież, wskazując w ten sposób na kolejny aspekt teologii kerygmatu.

Przyjęcie pierwszego orędzia, zapraszającego do tego, byśmy pozwolili się kochać Bogu i kochali Go miłością, którą On nam komunikuje, wywołuje w życiu osoby i jej działaniach pierwszą i podstawową reakcję: pragnąć, szukać i mieć na sercu dobro innych⁴⁰.

Ogłoszona człowiekowi, a także przyjęta przez niego dobra nowina popycha go do dzielenia się tym, co sam otrzymał. Zaangażowanie to będzie miało wymiar ewangelizacyjny w sensie ścisłym, czyli dzielenia się dobrą nowiną i głoszenia kerygmatu, oraz w sensie szerokim, a więc ewangelizacyjny dialog Kościoła ze światem, który koncentruje się na trosce o sprawiedliwość, pokój, ład i dialog społeczny⁴¹. Dzieło ewangelizacji zawsze łączy te dwa wymiary – głosić najważniejszą prawdę o Bogu oraz czynić to w konkretnym środowisku, wchodząc tym samym w dialog z kulturą, zwyczajami danej grupy i przesycając je wartościami ewangelicznymi. Taka prezentacja konsekwencji kerygmatu, w ujęciu papieża Franciszka, pozwala dostrzec aktywizującą i przynaglającą do wyjścia poza świat jednostki rolę kerygmatu. To Bóg i Jego miłość, przyjęta w pierwszym głoszeniu, motywują człowieka do służby oraz bezinteresownego dawania swojego życia dla bliźniego⁴².

Ostatnim wymiarem kerygmatu, na jaki wskazuje papież Franciszek w *Evangeliæ gaudium*, jest pogłębianie doświadczenia wynikającego z przeżycia ewangelizacji, czyli progresywność formacji chrześcijańskiej oraz mistagogia znaków liturgicznych⁴³. Ma ona wymiar chrystologiczny i eklezjologiczny, gdyż ma pogłębiać związek z Chrystusem w Kościele. Kerygmat zakłada wzrastanie i rozwój życia człowieka ku świętości, czyli ku Chrystusowi. Nie chodzi tutaj już tylko o pierwszeństwo kerygmatu przed katechezą, ale o zaakcentowanie kerygmatu jako rzeczywistości otwartej na przyszłość oraz zakładającej rozwijanie łaski, która została zapoczątkowana, stąd też domaga się katechezy i mistagogii.

TEOLOGIA KERYGMATU W „AMORIS LAETITIA”

Zwiastowanie kerygmatu, a więc Jezusa umarłego i zmartwychwstałego, jest zrodzeniem do nowego życia w Chrystusie oraz zmierza ku pełni – ku Chrystu-

³⁹ EG 177.

⁴⁰ EG 178.

⁴¹ Por. J. Mazur, *Od kerygmatu do Ewangelii życia. Dzieje katolickiej myśli społecznej w zarysie*, Radom 2003, s. 36–38.

⁴² Por. EG 119–134.

⁴³ Por. EG 166.

sowi uwielbionemu, ku Temu, który jest Alfą i Omegą (Ap 21,6). Wydaje się więc, że kerygmat swoim wymiarem chrystologicznym przenika życie człowieka, prowadzi do spełnienia poprzez proces chrystoformizacji, ta zaś domaga się związania z życiem sakramentalnym i liturgicznym⁴⁴.

Dlatego też papież w adhortacji *Amoris laetitia* wiąże rzeczywistość kerygmatu z sakramentem małżeństwa, troską o ludzi przygotowujących się do małżeństwa i już w nim będących. Według niego organizowanie bezpośredniego przygotowania do małżeństwa powinno priorytetowo opierać się na przepowiadaniu kerygmy oraz innych treści, które pozwolą przyszłym małżonkom stworzyć wspólnotę miłości na wzór Trójcy Świętej. W przygotowaniu należy bardziej kłaść nacisk na jakość przekazywanych treści niż na ich ilość⁴⁵. Kerygmat w świetle nauczania papieża jest właściwym elementem przygotowania do małżeństwa, ale i drogą formacji zarówno narzeczeńskiej, jak i małżeńskiej.

Dla jednych pierwsze orędzie będzie szansą wejścia na drogę wiary i odkrycia wielkości obdarowania chrześcijańskiego. Sytuacja ewangelizacji ma miejsce wtedy, gdy ludzie, chcący zawrzeć sakrament małżeństwa, są ludźmi ochrzczo-nymi, ale *de facto* niewierzącymi, dla których wiara jest tylko tradycją. Dla drugich, już wierzących, kerygmat, głoszony w trakcie przygotowania do małżeństwa, jest okazją do przyjęcia drugiej osoby jako Bożego daru i odkrycia małżeństwa w kontekście ich własnej historii zbawienia. W tym wypadku jest to przejście drogą kerygmatu, ale nie, jak w sytuacji ewangelizacji, a więc w perspektywie indywidualnego odniesienia: „ja – Bóg”, tylko w perspektywie odniesienia wspólnotowego: „ja i kochana przeze mnie osoba – Bóg”. Taki rodzaj kerygmatycznego przygotowania papież nazywa inicjacją do sakramentu małżeństwa⁴⁶. Jest ona niezbędna, aby na fundamencie razem przeżytego doświadczenia wiary, wspólnego powierzenia siebie i swojego małżeństwa Jezusowi, budować przyszłe życie małżeńskie.

Sakrament małżeństwa [...] udziela małżonkom łaski miłowania się wzajemnie tą miłością, jaką Chrystus umiłował Kościół. Łaska sakramentu udoskonala zatem ludzką miłość małżonków, umacnia ich nierozzerwalną jedność i uświęca ich na drodze do życia wiecznego⁴⁷.

Dlatego doświadczenie wspólnie przeżytego kerygmatu oraz świadomie przeżywana łaska sakramentu małżeństwa porządkują życie małżeńskie i rodzinne,

⁴⁴ Por. J. Lekan, *Kerygma i mistagogia w zbawczym spotkaniu współczesnego człowieka z Bogiem...*, s. 73.

⁴⁵ Por. AL 207.

⁴⁶ Por. AL 207.

⁴⁷ KKK 1661.

a także ukierunkowują małżonków na cel, jakim jest życie wieczne. Jednocześnie Jezus, obecny w tej relacji, udziela łaski na zmierzanie do tego zbawczego celu. Staje się On podstawowym, osobowym punktem odniesienia wobec kryzysów czy sytuacji problemowych, jak również punktem wyjścia wobec podejmowanych decyzji. Tak uformowane oraz świadome małżeństwo tworzy rodzinę silną Bogiem, która staje się miejscem doświadczenia Boga i wiary na co dzień. Jest to obszar do głoszenia kerygmatu, ale i do doświadczenia tego, co jest jego treścią, miłości Bożej, jaką Bóg ma ku ludziom (por. 1 J 4,16)⁴⁸. Rodzina również na zewnątrz staje się świadectwem życia Ewangelią, podmiotem działalności ewangelizacyjnej. Łaska Boża sprawia, że rodzina jest Kościołem domowym, żywotną komórką, zdolną do przemiany świata w duchu Ewangelii.

Należy w tym miejscu mocno zaakcentować, że kerygmat łączy się w sposób ścisły z rzeczywistością sakramentów. Najczęściej prowadzi do chrztu lub spowiedzi, jednak papież Franciszek akcentuje jego niezastąpioną rolę w przygotowaniu do sakramentu małżeństwa, a także w kształtowaniu życia małżonków. Odniesienie sakramentalne kerygmatu jest niezwykle istotne wobec licznych prób jego deprecjonowania lub oskarżeń o protestantyzm. Kerygmat prowadzi do sakramentów, przygotowuje i uczy właściwie trwać w łasce, którą przynoszą. Przecistawianie pierwszego głoszenia sakramentom jest na wskroś nieeklezyjalne i błędne.

TEOLOGIA KERYGMATU W „CHRISTUS VIVIT”

Postulat progresywności formacji zawarty w *Evangelií gaudium*, a także aspekt związku kerygmatu z sakramentami ukazany w *Amoris laetitia* zyskuje w adhortacji *Christus vivit* ważne dopowiedzenie i doprecyzowanie. Formacja oraz rozwój są niezwykle ważne, ale powinny dokonywać się na drodze pogłębiania relacji z Jezusem powstałej w wyniku ewangelizacji. Chodzi więc o to, aby wynikające ze spotkania z Panem doświadczenie wiary nie zostało zaprzepaszczone, a spotkania formacyjne nie doprowadziły do zatracenia ognia spotkania z Chrystusem i radości z pójścia za Nim⁴⁹. Papież zauważa, że dzieje się tak, gdy odchodzi się od pogłębiania więzi z Bogiem oraz dzielenia się świadectwem wiary⁵⁰,

⁴⁸ Por. AL 290.

⁴⁹ Por. ChV 212.

⁵⁰ Do istoty procesu ewangelizacji zalicza się świadectwo chrześcijańskie, które jest ściśle powiązane z głoszeniem kerygmatu. Jedno warunkuje drugie. Świadectwo uwiarygodnia głoszone treści, pokazuje, jak moc zbawcza zaktualizowała się w życiu świadka, a przez to wzbudza wiarę i pragnienie przemiany życia u tych, którzy go słuchają. Niezastąpioną rolę świadectwa podkreśla także papież Franciszek, mówiąc: „językiem rozumianym przez ludzi młodych jest język tych, którzy dają życie [...], którzy pomimo swoich ograniczeń i słabości starają się konsekwentnie żyć swoją wiarą” (ChV 211).

a treścią formacji stają się jedynie kwestie doktrynalne i moralne. Franciszek wprost ostrzega: „uspokójmy chęć przekazywania wielkiej ilości treści doktrynalnych, a starajmy się przede wszystkim pobudzić i zakorzenić wspaniałe doświadczenia, które podtrzymują życie chrześcijańskie”⁵¹. To zalecenie nie stanowi zaprzeczenia katechezy i nauczania wiary⁵², wszak cała formacja chrześcijańska jest pogłębianiem kerygmy⁵³. Jest bardziej określeniem pewnego stylu oraz priorytetów, gdyż jak podkreśla papież, „duszpasterstwo młodzieżowe powinno zawsze obejmować wydarzenia pomagające odnowić i pogłębić osobiste doświadczenie miłości Boga i żywego Jezusa”⁵⁴. Formacja chrześcijańska powinna dokonywać się w duchu pierwszego orędzia, czerpiąc z jego logiki, a także mentalności. Chodzi o katechezę i dogmatykę na usługach wiary, zrodzonej w wydarzeniu osobowego spotkania z Bogiem.

Niezwykle ważnym elementem teologii pierwszego orędzia zawartym w adhortacji *Christus vivit* jest zagadnienie języka kerygmatu. Zdaniem papieża Franciszka należy przyznać „uprzywilejowane miejsce językowi bliskości, językowi miłości bezinteresownej, relacyjnej i egzystencjalnej, która dotyka serca, dociera do życia, rozbudza nadzieję i pragnienia”⁵⁵. Bowiem pierwsze orędzie to przekaz miłości, pragnienia relacji oraz zbawczej przemiany życia, który nie może być komunikowany w oderwaniu od sensu tych treści. Forma nie może być zaprzeczeniem materii przesłania. „Trzeba podchodzić do ludzi [...] z językiem miłości, a nie z prozelityzmem”⁵⁶. Warto również podkreślić, że założenia pastoralne w proponowanym przez papieża namyśle nad rzeczywistością języka kerygmatu stają się narzędziem osobowego akcesu prawd dogmatycznych, a co

⁵¹ ChV 212.

⁵² W dalszej części adhortacji papież Franciszek dodaje: „Wszelki projekt edukacyjny, każdy program rozwoju dla ludzi młodych powinien z pewnością zawierać formację doktrynalną i moralną. Równie ważne jest, aby był on skoncentrowany na dwóch głównych obszarach: pierwszy to pogłębienie *kerygmatu*, podstawowego doświadczenia spotkania z Bogiem przez Chrystusa umarłego i zmartwychwstałego. Drugim jest wzrost w miłości braterskiej, życiu wspólnotowym, w służbie” (ChV 213).

⁵³ Zob. EG 165. Ta myśl została podjęta przez papieża Franciszka także w konstytucji apostolskiej *Veritatis gaudium*: „przede wszystkim stałym i priorytetowym kryterium jest kontemplacja i wprowadzenie duchowe, intelektualne i egzystencjalne w serce kerygmatu, to znaczy nową i fascynującą radosną nowinę Ewangelii Jezusa” (Franciszek, *Konstytucja apostolska „Veritatis gaudium”*, 4, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/konstytucje/veritatis_gaudium_08122017.html [dostęp: 5.09.2019]). Pogłębianie rzeczywistości dokonującej się w kerygmacie jest procesem obejmującym całego człowieka, jego wymiar duchowy, władze intelektualne i kontekst życia. Zakłada więc konieczność szeroko pojętego nauczania teologicznego.

⁵⁴ ChV 214.

⁵⁵ ChV 211.

⁵⁶ ChV 211.

ważniejsze, przyjęcia samego Boga. Odpowiednio dobrany język ma służyć misji ewangelizacyjnej, a przez swój uniwersalizm – odwołujący się do miłości, bliskości i pragnień serca – staje się zdolny do wypełnienia zadania wynikającego z powszechnej woli zbawienia (por. 1 Tm 2,4).

Ponadto, jeśli chodzi o teologię kerygmatu, warto wskazać jeszcze jeden aspekt. Otóż źródłem cech języka kerygmatu wymienionych przez papieża jest bez wątpienia sposób komunikacji Boga ukazany na kartach Pisma Świętego⁵⁷. Ta zbieżność prowadzi do odkrycia dwóch ważnych implikacji. Po pierwsze, nauka głoszenia rozpoczyna się od osobistej lektury Słowa Bożego, od karmienia się nim i przenikania Jego mentalnością. Prawdziwym keryksem staje się ten, kto spożył zwój Słowa (por. Ez 3,1–4). Po drugie, podobieństwo języka kerygmatu i komunikacji Boga wydaje się wynikać z głębokiej relacji pomiędzy głosicielem a Bogiem, jednak jest również czymś znacznie większym. W swej najgłębszej istocie głoszenie kerygmatu jest tożsame z komunikacją samego Boga, gdyż to On staje się jego głównym głosicielem⁵⁸. Następuje swego rodzaju przejście od Boga będącego przedmiotem głoszenia do Boga samoudzielającego się i samokomunikującego człowiekowi. Jak stwierdza św. Paweł: „Usiłujecie bowiem doświadczyć Chrystusa, który przeze mnie przemawia” (2 Kor 13,3). Pierwsze orędzie to przestrzeń bezpośredniego przemawiania Boga, zgodnego z Jego naturą (por. J 4,8), co w żaden sposób nie wyklucza roli keryksa.

⁵⁷ „W Jego słowie znajdujemy wiele wyrazów Jego miłości. Jakby szukał różnych sposobów, aby to ukazać, chcąc dostrzec, czy któreś z tych słów może dotrzeć do twojego serca. Na przykład czasami ukazuje się, jak owi kochający rodzice, którzy bawią się ze swoimi dziećmi: «Pociągnąłem ich ludzkimi więzami, a były to więzy miłości. Byłem dla nich jak ten, co podnosi do swego policzka niemowlę» (Oz 11,4). Niekiedy jawi się pełen miłości tych matek, które szczerze kochają swoje dzieci, z miłością wypływającą z głębi serca, która nie może zapomnieć i porzucić: «Czyż może niewiasta zapomnieć o swym niemowlęciu, ta, która kocha syna swego łona? A nawet gdyby ona zapomniała, Ja nie zapomnę o tobie!» (Iz 49,15). Ukazuje się nawet, jak ktoś zakochany, kto tatuuje ukochaną osobę na dłoni, aby mógł mieć zawsze blisko jej twarz: «Oto wryłem cię na obu dłoniach» (Iz 49,16). Innym razem podkreśla siłę i stanowczość swej miłości, której nie da się pokonać: «Bo góry mogą się poruszyć i pagórki się zachwiać, ale miłość moja nie odstąpi ciebie i nie zachwieje się moje przymierze pokoju» (Iz 54,10). Albo mówi nam, że od zawsze na nas czekał, bo nie pojawiliśmy się na tym świecie przez przypadek. Zanim zaistnieliśmy, byliśmy w planach Jego miłości: «Ukochałem cię odwieczną miłością, dlatego też zachowałem dla ciebie łaskawość» (Jr 31,3). Lub sprawia, że zauważamy, iż On wie, jak dostrzec nasze piękno, którego nikt inny nie może rozpoznać: «Ponieważ drogi jesteś w moich oczach, nabrałeś wartości i Ja cię miłuję» (Iz 43,4). Albo prowadzi nas do odkrycia, że Jego miłość nie jest smutna, lecz jest czystą radością, która się odnawia, kiedy pozwalamy się Jemu miłować: «Pan, twój Bóg, jest pośród ciebie, Mocarz, który zbawia, uniesie się weselem nad tobą, odnowi [cię] swoją miłością, wzniesie okrzyk radości» (So 3,17)” (ChV 114).

⁵⁸ Por. A. Jankowski, *Kerygmat w Kościele apostołskim*, Częstochowa 1989, s. 133–174.

Kerygmat w ujęciu Franciszka jest również rzeczywistością pneumatologiczną, choć sam Duch Święty nie jest według papieża treścią kerygmatu⁵⁹. Triada: „Bóg kocha, Chrystus zbawia i On żyje” nie mówi wprost o Trzeciej Osobie Trójcy, a jej misterium nie jest proklamowane. Ono się dokonuje, gdyż to Duch Święty „przygotowuje i otwiera serca”⁶⁰, aby przyjęły dobrą nowinę o miłości i zbawieniu. Duch sprawia również, że orędzie kerygmatu przeszywa serca słuchaczy, a także uzdalnia ich do odpowiedzi⁶¹. To On rodzi do nowego życia i podtrzymuje w nowym stworzeniu doświadczenie zbawienia. Ponadto, jak podkreśla papież, jeżeli pozwoli się Mu działać, „pomaga wzrastać w tej radości”⁶². Trzecia Osoba Trójcy Świętej obecna jest na każdym etapie proklamowania pierwszego orędzia, pełniąc rolę przygotowawczą, uzdalniającą, sprawczą, urzeczywistniającą, a na samym końcu podtrzymującą oraz prowadzącą nowe życie. Rzeczywistość kerygmatu od początku do końca zanurzona jest w Duchu Świętym i w Nim się dokonuje⁶³. Nie ma więc sprzeczności pomiędzy zawartością treściową a trynitarną definicją kerygmatu. Jak konstatuje Franciszek: „gdzie jest Ojciec i Jezus, jest także Duch Święty”⁶⁴.

W perspektywie łaski realizującej się w rzeczywistości kerygmatu, niezwykle ważną rolę Ducha Świętego jest podtrzymywanie nowego życia oraz jego rozwój. Dokonuje się on na drodze upodobnienia nowego stworzenia do Chrystusa. Przemiana ta nazywa się chrystoformizacją i jest procesem prowadzenia do pełnego

⁵⁹ Pośród współczesnych modeli przepowiadania pierwszego orędzia sześciopunktowy schemat Szkoły Nowej Ewangelizacji św. Andrzeja (miłość Boża; grzech; zbawienie; wiara, nawrócenie, Jezus Panem; Dar Ducha Świętego; wspólnota) zawiera proklamowanie Trzeciej Osoby Bożej jako treści kerygmatu.

⁶⁰ ChV 130.

⁶¹ Duch Święty przekonyuje, zawstydzia (*elegksei*) (por. J 16,8) oraz przeszywa lub przebija serca (*katenygēsan*) (por. Dz 2,37). Więcej o roli przekonywania Ducha Świętego i Jego działania w kerygmacie zob. K. Guzowski, *Duch dialogujący*, Lublin 2016, s. 97–99; A. Jankowski, *Kerygmat w Kościele apostoelskim...*, s. 139–146.

⁶² ChV 130.

⁶³ Z tego względu Duch Święty jest nazywany duszą ewangelizacji. A. Pawłowski, *Kerygmat w nowej ewangelizacji*, Poznań 2014, s. 58. „Duszą każdego chrześcijańskiego głoszenia Słowa Bożego jest nie jakaś rzecz, ale Osoba, która jest równocześnie duszą Kościoła. Podstawowa zasada chrześcijańskiego przepowiadania brzmi: «Głosić Chrystusa w Duchu Świętym» lub bazując na pierwszym liście św. Piotra «Głosić Ewangelię mocą Ducha Świętego» (por. 1 P 1,12). Chrystus albo Ewangelia określają treść przepowiadania, to, co ma się głosić; «mocą Ducha Świętego» wskazuje na sposób, czyli metodę głoszenia” (R. Cantalamessa, *Tajemnica głoszenia Słowa Bożego*, Wrocław 2007, s. 43–44). Por. tamże, s. 44; tenże, *Tajemnica Wielkanocy*, Wrocław 2002, s. 80; por. J.H. Prado Flores, *Nowi ewangelizatorzy dla Nowej Ewangelizacji*, Poznań 2013, s. 52.

⁶⁴ ChV 130.

oraz osobowego uformowania wewnętrzno-duchowego człowieka na wzór Jezusa Chrystusa⁶⁵. Jak stwierdza papież Franciszek:

Duch Święty napełnia serce zmartwychwstałego Chrystusa, a stamtąd wlewa się w twoje życie jak źródło. A kiedy Go przyjmiesz, Duch Święty sprawia, że coraz bardziej wchodzisz w serce Chrystusa, byś był zawsze coraz bardziej napełniony Jego miłością, Jego światłem i Jego mocą⁶⁶.

Trzecia Osoba Trójcy Świętej jest kontynuatorem dzieła zapoczątkowanego w czasie głoszenia dobrej nowiny, prowadząc do ścisłego zjednoczenia z Bogiem. Jest osobową mocą uzdalniającą do przemiany ukierunkowanej na osiągnięcie pełni zbawienia i świętości. Sformułowanie „wejdźcie w serce Chrystusa”, użyte przez Franciszka, oddaje niezwykle intymny, zażyły wymiar relacji Bóg – człowiek, ku jakiemu prowadzi Duch Święty. Podkreśla również jego personalny oraz komunijny charakter.

Podsumowując, należy stwierdzić, że refleksja nad rzeczywistością kerygmatu w ujęciu papieża Franciszka ma niewątpliwie charakter dogmatyczno-pastoralny. Z jednej strony papież porusza poważne zagadnienia teologiczne, przy jednoczesnym i niemal automatycznym ukierunkowaniu ich na wymiar duszpasterski. Kerygmat jest orędziem pięknym, ważnym, większym, bardziej pociągającym, najbardziej potrzebnym, solidnym, głębokim, pewnym, treściwym, mądrym, a także takim, którego nie można nigdy przemilczeć.

Znaczące dla refleksji dogmatycznej jest sformułowanie przez Franciszka definicji kerygmatu i wskazanie jego trynitarnego wymiaru oraz szczegółowe opisanie roli Ducha Świętego w trakcie zwiastowania pierwszego orędzia. Papież podkreśla także ścisły związek kerygmatu z sakramentami, do których to orędzie przygotowuje, prowadzi, jak również uczy właściwie rozumieć i współpracować z łaską, którą przynoszą. Niezwykle ważne jest podkreślanie prymatu jakościowego podstawowego orędzia jako tej przestrzeni, w której głoszone treści urzeczywistniają się, a sam Bóg udziela siebie człowiekowi. Kerygmat jest ogłaszaniem łaski, która może stać się udziałem człowieka, dlatego jest to orędzie na wskroś soteriologiczne, charytologiczne i eschatologiczne. Na koniec warto podkreślić, że rzeczywistość kerygmatu służy do odnawiania pierwotnego doświadczenia Boga, a także do właściwego rozwoju i rozumienia nauczania oraz doktryny chrześcijańskiej. Teologia dogmatyczna powinna czerpać z istoty kerygmatu, stając się teologią bliską życiu, jak też nauczaniem na usługach wiary.

⁶⁵ Por. T. Paszkowska, *Chrysoformizacja*, w: *Leksykon teologii duchowości*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 123–124.

⁶⁶ ChV 130.

Nie mniej inspiracji i kierunków wartych podjęcia przynosi refleksja papieża Franciszka w aspekcie pastoralnym. Przede wszystkim papież proponuje trójelementowy schemat prezentacji kerygmatu. Triada „Bóg Cię kocha, Jezus Cię zbawił i On żyje”, której analogicznie odpowiadają trzy decyzje wiary – „daj się Bogu pokochać, pozwól się zbawić i nawiąż z Nim relację przyjaźni”, stanowi istotne *novum* na tle istniejących dotychczas modeli przepowiadania pierwszego orędzia. Papież porusza też zagadnienie języka przepowiadania we współczesnym świecie, przyznając pierwszeństwo językowi miłości, relacji i bliskości, a także opisuje rzeczywistość doświadczenia, tak bardzo fundamentalnego dla rzeczywistości wiary. Z przeżycia kerygmatu rodzi się nowy człowiek, który wzrasta na drodze upodabniania się do Chrystusa. Rzeczywistość przemiany oraz uświęcania, określana jako chrystoformizacja, jest przykładem realizacji treści pierwszego orędzia i nie odrywa nigdy od wspólnoty z ludźmi. Jak podkreśla papież Franciszek, realizacja nowego życia znajduje swój wyraz we wzroście miłości braterskiej, zaangażowaniu wspólnotowym i służbie na rzecz bliźniego. Owa „reperkusja moralna” w życiu jednostki jest przejawem autentycznego doświadczenia łaski. Nadto z perspektywy pastoralnej nader istotny jest przekład modelu soteriologicznego wyrażonego w formule „to, co nie zostało przyjęte, nie zostało zbawione” na język egzystencjalny. Zaproponowane przez papieża sformułowanie: „tylko to, co kochane, może być zbawione” łączy rzeczywistość soteriologiczną z miłością oraz podkreśla niezbędną rolę przyzwolenia człowieka.

BIBLIOGRAFIA

- Cantalamessa R., *Tajemnica Wielkanocy*, Wrocław 2002.
 Cantalamessa R., *Tajemnica głoszenia Słowa Bożego*, Wrocław 2007.
 Cantalamessa R., *Moc krzyża*, Kraków 2013.
 Drączkowski F., *Kerygmat pisemny w teorii i praktyce Klemensa Aleksandryjskiego*, Roczniki Teologiczne 26,6 (1979), s. 21–43.
 Drączkowski F., *Idea kerygmatu pisemnego w przekazach patrystycznych*, w: *Evangelizacja w epoce patrystycznej*, red. F. Drączkowski, J. Pałucki, Lublin 1994, s. 9–20.
 Drączkowski F., *Patrologia*, Pelpin–Lublin 1999.
 Dyk S., *Homilia – droga do żywego poznania Chrystusa*, Kielce 2016.
 Franciszek, *Adhortacja apostolska „Evangelii gaudium”*, Kraków 2013.
 Franciszek, *Adhortacja apostolska „Amoris laetitia”*, Kraków 2016.
 Franciszek, *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, Kraków 2019.
 Franciszek, *Konstytucja apostolska „Veritatis gaudium”*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/konstytucje/veritatis_gaudium_08122017.html (dostęp: 5.09.2019).
 Franciszek, *Przemówienie podczas czuwania z młodymi w ramach XXXIV Światowego Dnia Młodzieży w Panamie*, L'Osservatore Romano [wyd. polskie] 410,2 (2019), s. 26–30.

- Grecko-polski Nowy Testament. Wydanie interlinearne z kluczem gramatycznym, z kodami Stronga i Popowskiego oraz pełną transliteracją greckiego tekstu*, przekł. R. Popowski, M. Wojciechowski, Warszawa 2014.
- Guzowski K., *Duch dialogujący*, Lublin 2016.
- Jaklewicz T., *Kerygmat*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, Lublin 2006, s. 371–374.
- Jankowski A., *Kerygmat w Kościele apostolskim*, Częstochowa 1989.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2002.
- Klemens Aleksandryjski, *Kobierce*, t. 1, tłum. J. Niemirska-Pliszczyńska, Warszawa 1994.
- Lekan J., *Kerygma i mistagogia w zbawczym spotkaniu współczesnego człowieka z Bogiem*, *Teologia w Polsce* 8,2 (2014), s. 71–86.
- Mazur J., *Od kerygmatu do Ewangelii życia. Dzieje katolickiej myśli społecznej w zarysie*, Radom 2003.
- Paciorek A., *Kerygmat*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 8, Lublin 2000, kol. 1360–1362.
- Paszkowska T., *Chrystoformizacja*, w: *Leksykon teologii duchowości*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 123–124.
- Pawłowski A., *Kerygmat w nowej ewangelizacji*, Poznań 2014.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 2000⁴.
- Prado Flores J.H., *Nowi ewangelizatorzy dla Nowej Ewangelizacji*, Poznań 2013.
- Ryś G., *Pierwsze jest pierwsze*, Kraków 2015.
- Ryś G., *Przedmowa*, w: R. Cantalamessa, *Życie w Chrystusie. Duchowe przesłanie listu do Rzymian*, Kraków 2014, s. 9–10.
- Tardif E., Prado Flores J.H., *Dynamis. Evangelizando con gran poder*, México [b.r.w.].
- Zborowski M., *Jakie poznanie Syna przynoszą kerygmaticzne formuły „za nas” i „dla nas” (por. Rz 4,25)?*, w: *Imago Dei – Imago Christi. Na Obraz Boży*, red. A. Małek, Ł. Rzepka, Kraków 2018, s. 31–47.
- Zborowski M., *Kerygmat we współczesnych ruchach kościelnych*, *Resovia Sacra* 26 (2019), [w druku].

Słowa kluczowe: kerygmat, papież Franciszek, zbawienie, przepowiadanie

KERYGMA IN TERMS OF POPE FRANCIS. DOGMATIC AND PASTORAL REFLECTIONS

Summary

Kerygma is a message containing the fundamental truths of faith and realizing the grace of salvation and the change that gives birth to real faith as well as the newness of life

in Christ. This message resounds in the Church from the very beginning, because already on the day of Pentecost: “Then Peter stood up with the Eleven, raised his voice and addressed the crowd: [...] you put Jesus of Nazareth to death by nailing him to the cross. But God raised him from the dead, freeing him from the agony of death” (Acts 2,14.23–24). Over time, the good news of Jesus Christ from the kerygma seed grew into teaching, dogmatic rulings and theology, and the Church became the depositary, guardian and teacher of this truth. However, he did not cease to be a keryx and returns to the first message at particular periods of history. Also, today’s successor of saint Peter proclaims the truth: “He is alive!” Pope Francis, returning to the proclamation of the kerygma, also makes a dogmatic and pastoral reflection on his essence. By preaching – he brings God closer to man, and by teaching about the first message – he introduces the kerygma to theologians and priests.

Keywords: kerygma, pope Francis, salvation, preaching